

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 43.

Fredagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Husberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ändrade bestämmelser rörande trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen äfvensom angående beviljande åt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält af ett län å 20,000,000 kronor m. m.; samt

2:o) angående försäljning af viss del af kronodomänen $\frac{1}{3}$ mantal Mjölby n:o 15 Södergården i Östergötlands län.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial n:o 73, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgad;

n:o 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva; och

n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 17, i anledning af Andra Kammarens beslut angående skrivelse till Konungen med anhållan om förbud mot utskänkning af öl på lägerplatser m. m.; och

n:o 18, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bestämmelser rörande Sveriges och Norges unionella förhållanden.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 333, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 31, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser för handeln med svagdricka m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 29 nästlidne april bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtande n:is 12 och 64—72, bevillningsutskottets betänkande n:o 49 äfvensom sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 2.

Kungl. proposition angående trafikerandet af Gellivare-banan m. m. Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående ändrade bestämmelser rörande trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen äfvensom angående beviljande åt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält af ett län å 20,000,000 kronor m. m.

Herr Lithander: Enär jag vid riksdagens början väckte motion om utredning af, såväl på hvilka villkor svenska staten möjligen borde inköpa Gellivare, Kiirunavaara och Luossavaara malmberg, som ock under hvilka förhållanden exporttull å malm eventuelt borde införas, anhåller jag att vid remiss af denna kungliga proposition, som ju står i ett visst sammanhang med dessa frågor, få yttra några ord; och anhåller jag, herr grefve och talman, att detta yttrande måtte få åtfölja den kungliga propositionen till utskottet. Jag ber detta därför, att jag sannolikt icke blir i tillfälle att deltaga i frågans behandling, då den återkommer från utskottet.

För någon tid sedan hade jag anledning att här i kammaren påpeka, att svenska staten hittills gjort ganska stora uppoffringar för åvägabringande af största möjliga utförsel af norrbottensmalm, utan att dessa uppoffringar i någon mån motsvarats af någon vinst för statskassan eller gagn på annat sätt för det allmänna. Då nu förslag föreligger om ordnande af denna angelägenhet för en lång tid framåt, kanske för all framtid, synes det mig vara af största vikt, att Riksdagen noga öfverväger hvad som kan och bör göras med hänsyn till statens och den svenska järnindustriens intressen. Såsom jag fattar saken, är det Riksdagens och regeringens gemensamma både rättighet och skyldighet att ingripa, då det gäller hus-

bållningen med en af landets största naturtillgångar och inkomst-källor, samt att söka ställa så till, att både nutid och framtid därpå få största möjliga allmänna nytta. Särskildt i detta fall är statens omvårdnad högeligen påkallad, då de norrbottniska malmfälten äro belägna på områden, som ägas af staten och där den enskilda inmutningsrätten lär vara till stor del förverkad, samt staten redan för malmfyndigheternas tillgodogörande nedlagt stora penningbelopp.

*Kungl.
proposition
angående
trafikerandet
af Gellivare-
banan m. m.*
(Forts.)

Det synes mig vara alldeles obestriddigt, att man kommit in på en i nationalekonomiskt afseende oriktig väg vid den tidigare behandlingen af dessa angelägenheter, i det man utverkat beviljande och användning af många tiotal millioner kronor af statsmedel för åstadkommande af en, som det synes mig, obetänksamt starkt forcerad malmutförelse, men däremot icke, såsom bort ske, riktat sin uppmärksamhet på användningen af denna värdefulla naturtillgång i och för framkallandet af en svensk förädlingsindustri. Att våra malm-tillgångar äfven medgifva export af råvara, är ingalunda min mening att förneka, men i en klok folkhushållning gäller det ju att i främsta rummet se till, hvad man kan göra för den egna förädlingsindustrien, medan däremot råvaruexporten bör intaga andra rummet. Kunnna andra länder använda vår malm till förädling, synes det mig naturligt, att vi också böra kunna använda den för samma ändamål, och att statsmakterna i första rummet understödja en utveckling i sådan riktning, vare sig genom förlagslån, järnvägsanläggningar eller fraktlättnader m. m., det kan endast betraktas som klok omsorg om landets ekonomi. Vi sakna icke förutsättningar för en sådan utveckling: vi sakna ej drifkraft, ty sådan finnes i våra vattenfall, ej heller sakna vi bränsle, ty sådant finnes i våra torfmossor och i de enorma virkeskvantiteter, som man låter ligga kvar i de norrländska skogarne, men som i stället för att få ruttna ned borde förvandlas till träkol.

Nu står man emellertid i begrepp att fortgå på den förut be-trädda vägen. Man vill för 30 år framåt binda oss vid aftal, hvilkas sannolika, ödesdigra följder kunna blifva, att vårt eget järn blir ute-stängdt från världsmarknaden, sedan vi genom en export af cirka 2,000,000 ton per år öfvermättat densamma med vår malm. Man åtager sig att frakta malm för export för föga mer än hälften af den frakt, som landets egna järntillverkare få betala för malmtransporter inom landet, och man fäster därvid märkvärdigt nog icke afseende vid, att dessa järnverksägare dock sysselsätta 30,000 människor vid sina förädlingsverk. Därjämte skall staten betaga sig själf all möjlighet att vare sig genom en lämplig royalty eller export-tull förskaffa sig någon direkt inkomst af denna export. Andamålet med exporten skall alltså, såvidt jag kan förstå, icke blifva annat än att göra slut på vår rika malmtillgång, utan att svenska staten kan draga någon fördel därpå, blott ett enskildt bolag och utlandets järntillverkare. Tillika skall staten, efter hvad nu är föreslaget, mot lindrigast sagdt lätt säkerhet låna bolaget 20,000,000 kronor till rörelsekapital.

Dessa villkor liksom hela förslaget förefalla mig ganska betänkliga. Jag kan icke anse denna anordning lycklig, utan tror snarare,

*Kungl.
proposition
angående
trafikerandet
af Gellivare-
banan m. m.*

(Forts.)

att den innebär ett direkt åsidosättande af statens intresse. Att staten blefve ägare till dessa grufvor, vore enligt min tanke det enda rätta, ty i sådant fall och endast i sådant fall kunde såväl malmexporten som den svenska järnindustriens främjande anpassas så, att det blir till gagn för staten, för landet, för det allmänna, icke allenast nu, utan äfven för framtiden. Att staten låter binda sig för 30 år vid ett aftal, är i hvarje fall efter min uppfattning alldeles oriktigt. Det är så mycket, som kan inträffa under dessa 30 år, som nu icke kan beräknas. Priserna på järnmalm kunna under tiden stiga till flerdubbelt hvad de nu äro, och drift- och underhållskostnaderna för järnvägarne uppe i Norrbotten kunna då vara betydligt högre än nu, hvarjämte det åtminstone enligt min mening borde vare klart, att man i en sådan affär som den ifrågavarande icke kan för så lång tid binda sig vid fraktafgifter, som äro nedtryckta till det allra lägsta.

Det kan hända, att min uppfattning i den här frågan är oriktig. Jag är icke nog egenkär att tro eller vilja med bestämdhet påstå, att jag har en riktig uppfattning, men jag har icke kunnat underlåta att uttala min åsikt. Om denna åsikt står jag för öfrigt icke ensam, ty t. ex. från ett så vederhäftigt och för vår järnindustri så betydande håll som Värmland skrifver man i denna sak följande, som jag med kammarens tillåtelse skall uppläsa, emedan det innehåller några sakuppgifter, som kunna vara af intresse:

»Sverige eger inalles omkring 600 millioner ton järnmalm. Sedan köparna — nämligen det ifrågavarande bolaget — kommit i besittning äfven af de norrbottniska fälten i fråga, komma att på en hand blifva samlade 500 millioner ton. Resten, 100 millioner ton, fördelar sig på alla öfriga malmägare, men af denna återstod utgöras vid pass 50 millioner ton af i hufvudsak odugliga eller ej brytvärda malmer i Norrbotten.

Utän att staten får ett enda materielt vederlag i utbyte, endast rätt att insätta en styrelseledamot i resp. bolag, hvilket den för öfrigt redan delvis har, skall staten lämna köparen följande förmåner.

1:o) Medgifva brytningens och befraktningens från Kiiruna ökande under 30 år från nu genom Ofotenbanekontraktet stipulerade 1,2 till 1,5 å 2 millioner ton årligen. Någon tanke på att med en sådan misshushållning Sveriges hela malmförråd blir tömdt inom detta århundrades utgång och svensk järnhandtering blir dödsdömd och svensk mekanisk verkstadsindustri förlorar sina bästa förutsättningar, kan naturligtvis ej komma i fråga att vår regering har. Och att Ofotenbanekontraktet ej räcker längre än till 1927 anses nu vara ett felgrepp». Man »går in på nya löften till 1933».

2:o) »Frakten Gellivare—Luleå skall bibehållas i sitt nuvarande belopp, men vi här i mellersta Sverige få betala 50 procent högre afgift för lika väglängd äfvenledes på statsbanorna. Till de 7 millioner kronor, som staten redan förut på så sätt skänkt utländska järntillverkare, skall den foga ytterligare ett 30-tal millioner.

3:o) I frakt Kiiruna—Riksgränsen skall under 30 år betalas kronor 1:06 per ton malm alldeles oberoende af om stenkolsprisen bli under tiden fördubblade, järnvägspersonalen behöfver ökad aflöning

o. s. v., allt detta blir statens ensak att bekosta, äfven om frakten går med förlust.

4:o) För att icke svenska järnhandteringen i sin malmnöd skall kunna få någon som helst favör, stipuleras, att ingen annan kan få bättre fraktvillkor än trusten.

5:o) Om svenska Riksdagen skulle få lust att åsätta exporttull, så får Riksdagen betala den själf, ty bolaget har betingat sig rätt, att om man toge sig ett sådant oråd före, så afdrages exporttullen på fraktafgiften. Således, landet må komma i hvilken ekonomisk misère som helst, icke ett öre i inkomst skall staten kunna taga af malmexporten. — — — — —

6:o) Kronan nedlägger sin talan mot Gellivarebolaget på grund af försummelsen 1892, d. v. s. skänker bolaget halfva malmfältet, på det att icke svenska järntillverkare skola kunna taga sitt malmbehof därifrån, utan vara absolut piskade att till hvilka priser som helst köpa sina malmbehof af trusten.

7:o) Staten lämnar i sitt öfverflöd på pengar de norrbottniska grufbolagen ett lån på 20 millioner kronor med säkerhet liggande efter obligationslånen, som också äro på cirka 20 millioner kronor, och borgen af köparen, hvarvid tillika ställes i utsikt, att trusten skall årligen ha en ränteinbesparing på bortåt $\frac{1}{2}$ million. Således nya stora presenter och en oviss säkerhet.»

Jag har velat uttala denna min uppfattning, emedan jag anser frågan vara af så ofantligt stor nationalekonomisk betydelse, att den måste egnas all möjlig noggrann pröfning, innan Riksdagen besluter att lämna sitt bifall till de framställda förslagen.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen till statsutskottet, och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas det med anledning af densamma inom kammaren nu afgifna yttrandet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående försäljning af yiss del af kronodomänen $\frac{1}{3}$ mantal Mjölby n:o 15 Södergården i Östergötlands län.

Herr Björnin erköll på begäran ordet och yttrade: Genom en indiskretion, man kunde nästan vara frestad att välja ett starkare ord, har ett korrekturafdrag till ett förslagstryck från Riksdagens Första Kammares andra tillfälliga utskott *blifvit utan trycknings-tillstånd befordradt till trycket samt, försedt med ordförandens namn*, aflämnadt till bordläggning i kammaren samt afsändt till utdelning inom Riksdagen. Det lyckades i sista stund att hindra utdelningen. Men det oaktadt återfinnes det aftryckt inom en del af pressen. Detta har gifvit utskottet anledning att anmäla förhållandet för herrar kanslideputerade, och utskottet kan icke annat än finna det mycket

önskvärdt, att herrar kanslideputerade ville däråt egna all den uppmärksamhet, som sakens vikt kräver, då äfven här den bekanta Girardinska sentensen torde äga sin tillämpning: »en France on a toujours mieux à faire que son devoir».

I sammanhang med detta anförande har jag, herr grefve och talman, ansett mig böra väcka en motion, som jag hoppas må vinna kammarens benägna godkännande:

Af förekommen anledning får jag vördsamt föreslå, att Första Kammaren för sin del ville besluta, att i »Reglementariska föreskrifter för Riksdagen» måtte införas den bestämmelsen, att riksdagstrycket ej af allmänheten får utbeholdas från Riksdagens tryckeri och expeditioner förr, än det blifvit i kamrarna bordlagdt.

Härefter afgaf herr Björnin ifrågavarande motion, n:o 60, om införande i reglementariska föreskrifter för Riksdagen af ett tillägg beträffande riksdagstrycket.

Motionen hänvisades därpå till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, hvilka under dagen bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,02 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.